

<https://interscience.uz/>

ISSN 2181-1709 (P)

ISSN 2181-1717 (E)

SJIF: 3.805 (2021)

2023/12

**TA'LIM VA
INNOVATION
TADQIQOTLAR**

**ОБРАЗОВАНИЕ И
ИННОВАЦИОННЫЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ**

**EDUCATION AND
INNOVATIVE
RESEARCH**

TA'LIM VA INNOVATSION TADQIQOTLAR

ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИОННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

EDUCATION AND INNOVATIVE RESEARCH

№12/2023
DEKABR (1)

Muassis:

Buxoro davlat universiteti
Fan va ta'lim MChJ

Bosh muharrir: Ma'murov
Bahodir Baxshullayevich

Jamoatchilik kengashi raisi:
Xamidov Obidjon Xafizovich,
Buxoro davlat universiteti
rektori

Mas'ul kotib: Akramova
Gulbahor Renatovna

Texnik muxarrir: Davronov
Ismoil Ergashevich

Tahririyat manzili:
Buxoro shahar,
Q.Murtazoyev ko'chasi, 16-uy

E-mail:
eirjurnal2020@gmail.com

Jurnalning elektron sayti:
www.interscience.uz

Jurnal OAK Rayosatining
2021 yil 30 sentyabrda
306/6-son Qarori bilan
**PEDAGOGIKA,
PSIXOLOGIYA,
FILOLOGIYA, TARIX
FANLARI** bo'yicha falsafa
doktori (PhD) va fan doktori
(DSc) ilmiy darajasiga
talabgorlarning dissertatsiya
ishlari yuzasidan asosiy
ilmiy natijalarini chop etish
tavsiya etilgan ilmiy nashrlar
ruyxatiga kiritilgan

Bosishga ruxsat etildi:
15.12.2023 y.
Qog'oz bichimi 60x84 1/8.
b/t.12,5.

Buyurtma raqami 1.23
«FAN VA TA'LIM»
nashriyotida chop etildi.
Buxoro shahar

Jurnal 28.07.2021 yilda 9305
raqami bilan O'zbekiston
Ommaviy axborot vositalari
davlat ro'yxatidan o'tgan

Jurnal 2020 yilda tashkil topdi
va 2 oyda 1 marta chop etildi.
2021 yil noyabr oyidan
boshlab har oyda 1 marta
o'zbek, rus va ingliz tillarida
chop etiladi

«Ta'lim va innovatsion
tadqiqotlar» xalqaro ilmiy-
metodik jurnalidan ko'chirib
bosish tahririyatining roziligi
bilan amalga oshiriladi

Maqolada keltirilgan
faktlarning
to'g'riligi uchun muallif
mas'uldir

07.00.00 – TARIX FANLARI

Aхметов Д. Д. Тарих дарсларида мустақил таълим топшириқлари устида ишлаш	7
Ахатов Л. К. Фалсафий - ахлоқий қарашлар таҳлили – тасаввуф, сўфий ва илм тимсоли	13
Ержанова Г. М. Тарих ўқитишда ўқувчиларни мантикий фикрлашга ўргатувчи ўқув топшириқлардан амалиётда фойдаланиш	17
Ганиев С. Т. Олий таълимда миллий тарихни ўқитиш орқали талабаларда мустақил ишлаш кўникмасини ривожлантириш усуллари	22
Iskandarov Sh. N. So'ngi amir said olimxonning afg'onistondagi muhojirligi	26
Miraxmedova Sh. N. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida kitobxonlik madaniyati	30
Nasirov B. U. Umumiy ovqatlanish tizimi faoliyatida ro'y. bergan o'zgarishlar va ularning aholi turmush tarziga ta'siri. (xix asr oxiri- xx asr boshlarida o'zbekiston misolida)	34
Norinov M.R. Namangan madaniy hahotida muzeylarning o'rni (namangan o'lkashunoslik va madaniyat muzeyi misolida)	38
Norqo'chqarov X. E. Afg'onistonda o'zbek tilining qonuniy asoslanishi, o'zbeklar ijtimoiy-madaniy hayotidagi o'rni (XX asr – XXI asr boshlari)	41
Xamrokulova Sh. Sh. Qozoq xonligining shakllanish tarixi.	49
Yo'ldashev U. X. Raqamli tarix fanining shakllanishi va taraqqiyoti	53
Yunusxo'jayev H. Z. G'arb olimlari asarlarida ijtimoiy davlatchilik tarixining yoritilishi.	59
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
Abdullayeva X. N. Sehrli ertaklarda g'ayrioddiy tug'ilish motivining o'ziga xos turlari va ulaning tahlili	62
Абдуллаева Р. Х. Лингвокультурный анализ паремий, характеризующих внешность человека в русской и узбекской пословичной картине мира	66
Adizova O. I. Topishmoqlarning ijtimoiy –madaniy o'ziga xosliklari	74
Amonov U. Mumtoz adabiyotimida tazkirachilik an'anasi	79
Axrorova M. A. XX asr boshlarida navoiy an'anasi	86
Azimov Yu. Yu. "Devoni foniy"da she'r va shoirlik haqida	90
Бобо-Ходжаева А. Л. О лингвокультурном влиянии некоторых тюркизмов на современный русский язык	95
Hojiyeva G. S., Abduraximova M. D. Fransuz tilidagi san'at terminlari asosida yasalgan frazeologik birliklarning milliy-madaniy xususiyatlari	98
Икрамова Ш. Отражение социальных ролей в семантической структуре слов	101
Муртазаева Ф. Р. Типология женских образов и характеров в мировой «женской прозе»	106
Pardayev S. SH. Til madaniyatning aloqa tizimi sifatida	113
Suyunov R. S. Milliy gvardiya bo'linmalari shaxsiy tarkibini tarbiyalashdagi muammolari	117
Suleymanov T. Kh. The syntactical and lexical peculiarities of "Barn burning" by w. Faulkner	120
Sunnatov T. Qadimgi dunyo madaniyatida badiiy ijod namunalari	124
Tohirova Sh. Y. Fundamental steps for the development of lexical competence in english classes of non-philological higher education institutions based on case studies	128

Тошбекова Д. И., Вохидова Н. А. Тюркские заимствования в русском языке	132
Xodjayeva D. I. Jeyn ostinning "pride and prejudice" romanida ayollar obrazi va gender masalalari	136
Xolmatov D. A. XX asr o'zbek hikoyalarida syujet va uning turlari.	141
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
Ma'murov B. B. Pedagogika yo'nalishida OTM boshqaruv tizimlarida akmeologik yondashuvlar	146
Abdisodiqova M. N. Talabalarni tadqiqotchilik faoliyatiga tayyorlashning psixofiziologik asoslari	189
Abdurazzoqova F. Farg'ona vodiysi jadidchi ma'rifatparvarlarning pedagogik qarashlari asosida talabalarining milliy ma'naviyatini shakllantirishning Shart-sharoitlari	152
Abdurahmonova D. Sh. Umumta'lim maktablarida multimediali elektron vositalaridan foydalanishning pedagogik aspektlari	155
Alimova N. R. Features of individualization of foreign language teaching at a non-linguistic fields	160
Aslonov J. M. XX asrning 60-80-yillarida o'zbekistondagi Iqtisodiy hayot	163
Axatova D. A. Professional pedagogik faolliyatni o'qitishning Ilmiy - nazariy asoslari	167
Axatova X. A. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini axloqiy tarbiyalashning pedagogik – psixologik xususiyatlari	171
Axmedova Z. J. Maktab o'quvchilarining o'quv faoliyatiga moslashuv jarayonlarining o'ziga xos xususiyatlari	173
Акрамова Ш. А. Бола ҳуқуқларини таъминлашда ижтимоий ҳамкорликнинг долзарб масалалари	178
Bakayeva R. I. Ona tili darslarida o'quvchilarni matn ustida ishlashga o'rgatish orqali funksional savodxonlik ko'nikmasini rivojlantirish	183
Bakiyeva H. S. Ismoilova M. T. Boshlang'ich sinf o'qish darslarida badiiy asar tahlili ustida ishlashda – yangi bilimlarni yaxshi o'zlashtirish uchun tanaffusga strategik vosita sifatida yondashuv	188
Bakiyeva X. S. Egamqulova I. S. Bolalarning kreativ tafakkurini shakllantirishda fanlararo integratsiyaning afzalliklari	191
Bekmuradova D. P. Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarini mustaqil fikrlashga o'rgatishda muammoli ta'limning o'rni	194
Боймирзаева Д. Д. Формирование социальной креативности у будущих менеджеров в сфере образования	197
Даўкеева А. О. Бўлажак ўқитувчиларда акмеологик компетентликни ривожлантириш хусусиятлари	201
Dilova N. G. Bo'lajak o'qituvchilarni shaxslararo munosabatlarga tayyorlashning ta'limiy-integrativ va tarbiyaviy-kreativ jarayon uyg'unligi	204
Doniyorova Sh. Sh. Oliy ta'lim muassasalari xalqarolashuvida talabalarining pedagogik shart-sharoitlarini takomillashtirish	208
19.00.00 – PSIXOLOGIYA FANLARI	
Abdusamatov X. U. Bolada jinsiy tarbiyani shakllantirishning ijtimoiy-psixologiya usullari	212
Adilova M. Maktab ta'limida ta'lim muassasalarida psixologik xizmatning o'rni	217
Ahmadov Sh. R. O'smirlarning oilaviy hayot va undagi nizoli vaziyatlarga nisbatan ijtimoiy ustanovkalarini o'rganish natijalari	222
Alimardonov Z. Sh. Bo'lajak ofitserlarda muloqotchanlik xususiyatlarini empirik o'rganish natijalari	225
Askarova N. A. Bolalarda psixosomatik buzilishlarni keltirib chiqaruvchi omillarning o'rganilganligi	229
Ataxo'jayeva Sh. A. Ijtimoiy va hissiy kompetentlikning namoyon bo'lishi	232
Алламбергенова Б. Х. Дуйсенбаева нилуфар рашидовна Социально-педагогические особенности изучения английского языка инновационными методами	236
Arzimbetov T. T. Sport jamoalarida yuzaga keladigan salbiy emotsional kechinmalarni psixologik xizmat ko'rsatish orqali bartaraf etilishi	240
Абилова Г. У. Педагогические возможности информационной образовательной среды при организации вебинаров	244
Azimov N. N., To'xtayev M. H. Umumta'lim maktabi jismoniy tarbiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining jismoniy va psixologik tayyorgarligida harakatli o'yinlarning ta'siri va samaradorligi	248
Begmanova G. Sh. Seytpenbetov iqilas janaxmed o'g'li Globallashuv sharoitida o'smirlarni manipulyatsion ta'sirlardan himoyalashning ijtimoiy psixologik xususiyatlari	254
Bekmirov T. R. Onalardagi nevrotik holatlar va bolalardagi yosh inqirozlarining xorij adabiyotlaridagi metodologik tahlili	259

Bo'ronova H. A. Psixoanalizda inson tabiatini tushunishning psixologik mexanizmlari	262
Dedakuzieva B. M. Talabalik davrida psixologik moslashuvning xususiyatlari	265
Djolimbetova M. M. O'spirinlik yosh davrida tafakkur operatsiyalarining shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy psixologik omillar	269
Hikmatov A. S. Tibbiyot xodimlarining sotsial-psixologik kompetentligiga ta'sir etuvchi omillarni Ijtimoiy - psixologik xususiyatlari	272
Ikramova K. Sh. Yosh oilalardagi nizolarda xulq-atvor strategiyalari namoyon bo'lishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar	276
Ikromova S. A. Mafkuraviy immunitet shakllantirishning xorij va rossiya tadqiqotchilari tomonidan o'rganilishi.	280
Ismoilov T. I. Verbal muloqot qobiliyatlari va ularning o'qituvchining kasbiy faoliyatidagi o'rni	283
Jalolov T. S. SPSS dasturi vositasida olingan ma'lumotlarni qayta ishlashning pedagogik -psixologik ahamiyati	286
Jo'rayev Q. I. Talaba shaxsini shakllanishida kasbiy yetuklik va kompetentlikning ahamiyati	290
Jo'rayeva D. A. Kichik maktab yoshidagi bolalarning maktabga moslashuv jarayonining psixologik muammolari	293
Jo'raqulova D. Z. O'smirlik davrida kasbiy niyatlarning shakllanishi	297
Mahkamova D. B. Xotin-qizlarni davlat xizmatlariga ijtimoiy moslashuvining psixologik jabhalari	301
Mavlanova Z. T. Rahbar siyosiy kompetentligiga sotsiologik yondashuv	305
Meyliyev S. N. Konflikt ijtimoiy voqelik fenomeni sifatida	308
Muxtarova A. E. Bolalarda emotsional-kognitiv rivojlanishning psixologik xususiyatlari	312
Мирзаева А. Х. Ранняя диагностика и лечение маскированной депрессии у больных с бессонницей	314
Najmiddinova M. Sh. Turli nosituativ vaziyatlarda umumiy qarorlar qabul qilish	318
Niyazova N. F. Ota-ona qaramog'isiz qolgan o'smirlarda jinsiy identifikatsiyaning nomoyon bo'lish xususiyatlari	321
Нурмедов Н. А. Педагогические технологии и инновации в области физической культуры и спорта	326
Olimova F. A. Stressli vaziyatlardan qutilishning ijtimoiy psixologik determinantlari	329
Ostanaqulov A. D. O'smirlardagi ruhiy salomatlik haqidagi tasavvurlari tahlili	333
Оталиева А. Р. Педагогические - особенности обучения учащихся художественной гимнастике	336
Расулова Н. Т. Дунё бўйича соғлом эътиқодни ривожлантирувчи таъкилотлар хусусида	340
Rizayev A. R. Suisidal xulq-atvor namoyon bo'lish shakllarining psixologik tahlili	343
Safarov D. X. Rahbar faoliyatida zamonaviy boshqaruv usullari	348
Тошматов Б. Э. Особенности межличностных отношений и удовлетворенности жизнью и работой у женщин-педагогов	352
Tillayev A. Talabalarni kasbiy va shaxsiy rivojlanishini boshqarishini universitet ta'lim muhitiga moslashtirish	356
Tuychiyeva S. M. Bo'lajak pedagog-psixologlarda kasbiy amaliy ko'nikmalarni shakllantirish - pedagogik va psixologik muammo sifatida	359
Umarova M. Psychological views of friedrich nietzsche: a critical exploration	362
Vahobova O'. T. Axborot muhitining yoshlar ijtimoiy normalari shakllanishiga ta'sirining psixologik jihatlari	366
Xudoyqulova N.R. Sharq mutafakkirlari asarlarida oilaviy munosabatlar va nikoh masalalarining psixologik talqini	373
Yusupjonova I. A. Amaliy psixologiya yo'nalishi talabalarining kasbiy shakllanishi samaradorligiga erishishda trening dasturi samaradorligi	377
Sharapova D. B. Ta'lim jarayonida ijtimoiy-iqtisodiy qaramlikka qarshi va mehnat motivatsiyasini oshirishga qaratilgan o'quv mashg'ulotlarini tashkil etishning ahamiyatli jihatlari	384
Sharifova M. Z. Talabalarda o'zini-o'zi nazorat qilish muammosining o'rganilishining psixologik xususiyatlari	388
Shukurova N. I. Maqomat va holat psixologiyasi	391

TALABA SHAXSINI SHAKLLANISHIDA KASBIY YETUKLIK VA KOMPETENTLIKNING AHAMIYATI

Jo'rayev Qo'ldoshjon Ismatullo o'g'li
Buxoro davlat universiteti erkin tadqiqotchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo'lajak bitiruvchi uchun zarur bo'lgan, kasbiy muammolarni hal qila oladigan, madaniyatlararo muloqotni amalga oshiradigan va undan foydalanishi mumkin bo'lgan talabalarning ilmiy salohiyati, kommunikativ va kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan kompetensiyaga asoslangan yondashuv haqida hamda talabalarda kasbiy kompetentlikni shakllantiruvchi zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: kommunikativ kompetensiya, pedagogik shartlar, kasbiy tayyorgarlik, guruh ishi, multimedia texnologiyalari, o'quv materiallari, kompetensiyaga asoslangan yondashuv, natijalar.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Жураев Қўлдошжон Исмадулло ўғли
Исследователь Бухарского государственного университета

Аннотация. В данной статье говорится о компетентностном подходе, направленном на развитие научного потенциала, коммуникативных и профессиональных навыков студентов, способных решать профессиональные задачи, осуществлять и использовать межкультурную коммуникацию, а также формирование профессиональной компетентности у студентов. обдуманый.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, педагогические условия, профессиональная подготовка, групповая работа, мультимедийные технологии, учебные материалы, компетентностный подход, результаты.

PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

Jo'rayev Qo'ldoshjon Ismatullo o'g'li
Researcher at Bukhara State University

Annotation. This article talks about the competence-based approach aimed at developing the scientific potential, communicative and professional skills of students who can solve professional problems, implement and use intercultural communication, and the formation of professional competence in students. the use of modern information technologies is considered.

Key words: communicative competence, pedagogical conditions, professional training, group work, multimedia technologies, educational materials, competence-based approach, results.

Kirish. Zamonaviy ta'lim paradigmalari bo'lajak mutaxassislarni kasbiy tayyorlash jarayonini nafaqat o'quv fanlari sohasiga, balki o'quvchi shaxsi va jamiyatda va kasbiy faoliyatni amalga oshirish jarayonida kasbiy rivojlanishiga ham yo'naltiradi. Shuning uchun bo'lajak mutaxassislarni, xususan, tarjimonlarni maxsus tashkil etilgan kommunikativ yo'naltirilgan tayyorlash ularning umumiy kasbiy tayyorgarligining tarkibiy qismidir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Bugungi kunda mutaxassislarning professionalligi va malakasiga yangi talablar qo'yilmoqda (A.K.Markova, N.V.Kuzmina, A.A.Derkach, E.A.Klimov, L.M.Mitina va boshqalar). Kasbiy kompetensiyaning turli jihatlarini hisobga olgan holda, ko'plab tadqiqotlar mualliflari uning kommunikativ komponentlikning roli va ahamiyatini asoslaydilar. So'nggi paytlarda turli sohalardagi mutaxassislarning kommunikativ vakolatiga bag'ishlangan juda ko'p ishlar paydo bo'ldi: shifokorlar (L. A. Tsvetkova), ijtimoiy o'qituvchilar (G.A.Kudryavtseva), bo'lajak ofitserlar (O. B. Fadeikina, A. I. Emelin), ichki ishlar organlari xodimlari (V.R.Kelix), menejerlar (L.A.Errera, E.A.Aliluiko) va boshqalar.

Bunday tadqiqotlar, ayniqsa, bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy tayyorlash jarayonini takomillashtirish uchun zarurdir, chunki zamonaviy o'qituvchining yuqori darajadagi kommunikativ kompetensiyasi hamkorlik strategiyasini amalga oshirish va rivojlantiruvchi ta'limning faol shakllari va usullarini keng

joriy etishning zarur shartidir.

Psixologiya-pedagogika fanida pedagogik muloqot va o'qituvchining kommunikativ faoliyati muammolariga bag'ishlangan qator tadqiqotlar mavjud (A. A. Leontyev, J. L. M. Mitina, E. A. Orlova, A. M. Novikov va boshqalar). Bu mualliflarning asarlarida o'qituvchining kommunikativ madaniyati, bo'lajak o'qituvchining pedagogik muloqotga psixologik tayyorgarligi, kommunikativ sifatleri va shaxs xususiyatlari, kommunikativ jarayonlar va bir qator boshqa tushunchalar o'rganiladi.

Bo'lajak o'qituvchilarni uzluksiz pedagogik ta'lim tizimida kommunikativ malakali mutaxassislar sifatida tayyorlash zarurati va uni amalga oshirishga nazariy, amaliy va uslubiy yondashuvlarning etarli darajada ishlab chiqilmaganligi o'rtasidagi mavjud qarama-qarshilik ushbu tadqiqot muammosini aniqladi va uning shakllanishini belgilab berdi:

- kommunikativ kompetentsiyaning rivojlanish darajalari aniqlangan;
- kommunikativ kompetentsiyaning rivojlanish darajasini diagnostika qilishning adekvat vositalari tanlandi;
- talabalar va talabalarning kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish jarayonida nazariy materialni interfaol taqdim etish usullari, tadqiqot amaliyoti, ijtimoiy-psixologik tayyorgarlik, guruhli fikrlash, rolli o'yinlar, ishbilarmonlik va kommunikativ o'yinlar qo'llanildi.
- o'rganilayotgan muammoning holati, bo'lajak o'qituvchining kommunikativ kompetentsiyasining mazmuni va tuzilishining xususiyatlarini ochib berish;
- uzluksiz pedagogik ta'lim tizimida bo'lajak o'qituvchining kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish modelini ishlab chiqish;
- uzluksiz pedagogik ta'lim tizimida bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish xususiyatlarini o'rganish;
- uzluksiz ta'lim tizimida kommunikativ kompetentsiyani diagnostika qilish dasturini ishlab chiqish;
- uzluksiz pedagogik ta'lim tizimida bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish uchun uslubiy yordamni ishlab chiqish va sinovdan o'tkazish.

Natija va muhokamalar.

Sharoitlar zarur holatlar, tegishli jarayonni amalga oshirish imkonini beruvchi voqelikning o'ziga xos xususiyatlari va «pedagogik shartlar» mutaxassislarni kasbiy tayyorlashning pedagogik jarayonining tegishli holatlari bilan belgilanadiganligi sababli, biz pedagogik shartlarni quyidagicha aniqlaymiz: tanlash natijasi, o'qitishning turli elementlari va uning tashkiliy shakllarini qo'llash. Kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirish professional faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lib, bu ularga kompaniyalarni xalqarolashtirish va global qiymat zanjirlarida ishtirok etish talablariga muvofiq ko'nikma va ko'nikmalarning muvofiqligini oshirishga imkon beradi.

Bizning fikrimizcha, o'quvchilarning kommunikativ kompetentsiyasini shakllantirishning samarali pedagogik shartlari muvaffaqiyatga erishish holatlarini yaratish, o'quv motivatsiyasini oshirish, mashg'ulotlar davomida qiziqarli guruh ish shakllaridan foydalanish, o'quvchilarni o'z-o'zini aks ettirishga undashdir.

O'qituvchi talabalar o'quv faoliyatining yordamchisi bo'lishi kerak, bu darsni yuqori hissiy darajada o'tkazishga hissa qo'shishi, ularning ta'lim motivatsiyasini ular uchun qiziqarli bo'lgan guruh ish shakllarini topishga yo'naltirishi kerak. Talaba muloqot jarayonida guruhda mustaqil ishlasa, ma'lumot izlasa, o'z fikrini isbotlasa, ijodiy topshiriqlarni pedagogik murabbiylik, turli vositasida bajarsa, uning kommunikativ qobiliyati shunchalik yorqin namoyon bo'ladi.

Kommunikativ qobiliyatlar bilan bir qatorda muloqot qobiliyatlari ham aynan shu narsadir. Ular odamlar o'rtasidagi muloqot tajribasining natijasidir. Dars davomida talaba shaxsiy fikr yuritishi, olingan bilim va ko'nikmalarni hissiy darajada tahlil qilishi, kommunikativ kompetentsiyasini chuqurlashtirish to'g'risida qaror qabul qilishi mumkin.

Biz talabalarning kommunikativ kompetentsiyasini shakllantirishning tarkibiy va funktsional modelini taqdim etamiz, unda ushbu jarayonning barcha bosqichlari ko'rsatilgan va uslubiy asoslarni (tamoyillar, tushunchalar) topish, shuningdek, uni shakllantirishning pedagogik sharoitlari, vositalari va usullarini yaratishni o'z ichiga oladi. Pedagogik eksperimentning tashkiliy bosqichida barcha ish shakllarini moslashtirish malakasi; uslubiy yordamni tashkil etish; tarjimon talabalarning kommunikativ kompetentsiyasini shakllantirish mazmuni; talabalarning kommunikativ kompetentsiyasini shakllantirishga qaratilgan tadbirlarni amalga oshirish; o'qituvchining o'quvchilar bilan suhbat o'zaro ta'siri tizimlari va

natijasi.

Kommunikativ kompetentsiyani o'zlashtirish uchun talabalar – shaxsiy o'zaro munosabatlarda eng samarali bo'lgan guruh ishining usullaridan foydalanishlari kerak. Masalan, talabalar munozara davomida mustaqil fikr yuritadilar va suhbatdoshning fikriga ergashadilar, shuningdek, muammoli masalalar bo'yicha ma'lumot izlaydilar, uni faol muhokama qiladilar, shuningdek, boshqa bironing fikrini tanqid va e'tirozsiz tinglashni o'rganadilar.

O'qituvchi munozara davomida aqliy hujumni taklif qilishi mumkin, qisqa vaqt ichida talabalar muammoni hal qilish va birgalikda qaror qabul qilish uchun fikr va g'oyalarni yig'adilar. Guruhda ishlash jarayonida pedagogik murabbiylik samarali bo'ladi: o'quvchilar aloqa sherigi bilan nafaqat vizual va axloqiy aloqa o'rnatishni o'rganadilar, balki aniq mavzuli topshiriqlar orqali kommunikativ kompetentsiyani shakllantiradilar.

Talabalar sinfda tematik va professional muloqotni o'rganadilar. Dastlab, ma'ruzachi-ma'ruzachi muloqot qilayotganlarning hissiy holatini kuzatib boradi. Berilgan mavzu bo'yicha kengaytirilgan dialogni qurish har doim ham mumkin emas. Ma'ruzachi-ma'ruzachi har bir ishtirokchining nutqini og'zaki va noverbal usullar orqali rag'batlantiradi. Talabalar o'qituvchi rolini o'ynashi va boshqalarga tarjimada ishlatilgan so'zlarni o'rgatishlari mumkin. Pedagogik bingo yoki janglar, rolli o'yinlar, press usuli, mozaika qiziqarli faoliyat shakllari.

1) «Muloqotda o'z-o'zini nazorat qilish» - Snaydning testi (Snayder, 1974), bu gradatsiya ustidan kommunikativ nazorat darajalarini taqsimlashni, hissiy cheklovni va boshqalar bilan o'zaro aloqada o'z xatti-harakatlarini nazorat qilishni o'z ichiga oladi;

2) «Siz kommunikativ bo'lsangiz» - moslashtirilgan usullar Ryaxovskiy (1998), insonning muloqotchanlik darajasini aniqlashga imkon beradi.

Ushbu bosqichda nazariy manbalarni o'rganib chiqqandan so'ng, motivatsion, nutqiy va amaliy mezonlarni o'z ichiga olgan talabalarning shakllangan muloqot qobiliyatlari darajasini aniqlashga yordam beradigan mezonlar ishlab chiqildi; Aloqa qobiliyatining darajalari: yetarli, o'rta va past daraja.

Xulosa

Bugungi kunda o'qituvchining muvaffaqiyatli kasbiy faoliyati kommunikativ kompetentsiyaning asosiy belgilovchilaridan biri sifatida qaralmoqda. Bizning xulosamizga ko'ra, ta'lim jarayoni kasbiy jihatdan bolalar, ota-onalar va hamkasblar bilan doimiy muloqotni talab qiladi. Talabalik yoshi kasbiy rivojlanish uchun sezgir davr hisoblanadi. Agar ko'proq tadqiqot o'tkazilsa, ba'zilar kommunikativ kompetentsiyaning dolzarb masalalari hal etilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

Besnier, N. (2013). Language on the edge of the global: Communicative competence, agency, and the complexity of the local. *Language & Communication*, 33(4), 463-471.

Celce-Murcia, M. (2008). Rethinking the Role of Communicative Competence in Language Teaching. In: Soler E.A., Jordà M.S. (eds). *Intercultural Language Use and Language Learning*. Springer, Dordrecht.

Delamare Le Deist, F. & Winterton, J. (2005). What Is Competence? *Human Resource Development International*, 8(1), 27-46.

Gumperz, J. J., & Hymes, D. H. (1972). *Directions in sociolinguistics: The ethnography of communication*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Keiner, S., Lind, L., Toldy, K., Sarah, F., & Berger, D. (2014). *Guide facilitator. How to lead a group to make a joint decision*. M.: Izd. Dmitry Lazarev.

Koval, V., Polyezhaev, Y., & Bezhlibna, A. (2018). Communicative competences in enhancing of regional competitiveness in the labour market. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(5), 105-113.

Labunska, Sv., Petrova, M., Prokopishyna, O. (2017). Asset and cost management for innovation activity. *Economic Annals – XXI*, 165(5-6), 13-18.

Melnyk, E. (2012). Communicative competence as a factor for improving the professional activity of a teacher. *Scientific support of staff advanced training*, 1(10), 80-84.

Nikolayev, S. (ed.) (2003). *European-wide Recommendations on Language Education: Study, Teaching, Evaluation*. K.: Lentiv.

Rickheit, G., & Srohner, H. (2008). The concept of communicative competence. In *The handbook of Communicative Competence*. Mouton de Gruyter.

Jurnal Ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan 2020 yil 6 oktyabrda o'tgan.
Jurnal har oyda bir marta o'zbek, rus va ingliz tillarida nashr etiladi.
Jurnalning hajmi 60x84, 1/8, A-4;

«Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar» xalqaro ilmiy-metodik jurnali 2020 yil oktyabrdan nashr etilmoqda.

Pedagogika, psixologiya, filologiya va tilshunoslik, matematika, fizika va mexanika, texnika fanlari, tabiatshunoslik, tarix va falsafa, turizm va iqtisodiyot, axborot kommunikatsion texnologiyalari, geografiya sohalardagi ilmiy va ilmiy-uslubiy materi-allarni o'z ichiga oladi. Nashr qilingan materiallar mualliflari O'zbekiston Respublikasi hamda yaqin va uzoq xorijning yetakchi olimlari, tadqiqotchi-izlanuvchilari.

Jurnalning kalit so'zlari:

Oliy pedagogik ta'lim nazariyasi va amaliyoti; umumiy va maxsus pedagogika va psixologiya, pedagogika va innovatsiya, integratsiya, O'zbekiston, Rossiya va xorijiy mamlakatlarning ta'lim tizimi; ta'lim jarayoni; ko'p madaniyatli va mintaqaviy ta'lim; III Renessans, XXI asrdagi ta'lim; ta'lim va tarbiya sohasidagi milliy va qadriyat ustuvorliklari; ta'lim sifatini monitoring qilish; uzluksiz pedagogik ta'lim tizimi; ta'lim dasturlari; umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlari; o'qituvchilarni tayyorlash tizimidagi ta'lim texnologiyalari.

Guvohnoma raqami № 8882
Bosh muharrir: B.B.MA'MUROV

Bosishga ruxsat etildi 15.12.2023. Buyurtma №2447.
«Buxoro viloyat bosmaxonasi» MCHJda chop etildi.

